

6bs!
1.12.61 1:a artikeln 26/11 se nästa uppslag

"dess slutligen segrande känsla för rättvisan"; demokraten "tror att folket inte skall fördöma dem, vilkas principrohet leder dem till impopulära ställningstaganden, utan att det skall belöna modet, respektera ärligheten och i sinom tid inse vad som är rätt"; vad som hänt "gör det möjligt för oss att bevara vår tro på folkets omdöme på lång sikt". Huvuddelen av Kennedys bok visar att folket kan ta fel i sak och intill döden förfölja principroheten, modet och ärligheten. Men Kennedy tröstar oss med att folket "slutligen", "i sinom tid", "på lång sikt" (om tio eller hundra eller tusen år) skall komma på bättre tankar. Det är ännu en hårsån larvigare än att tro på historiens rättvisa dom.

Vi hoppas alla för världens skull att Kennedy såsom president skall kunna på ett annat och bättre sätt än i sin bok förena politik och moral. Att han inte kan resonera redigt i saken bör inte vara något hinder.

HERBERT TINGSTEN

6bs.
Art. 15/11
se nästa uppslag

Det schweiziska systemets

BADE INFÖDDA och främlingar talar gärna om det schweiziska folkets konservatism. I hemlandet sker det nästan alltid med belåtenhet, även bland radikalt folk. Det ligger, tror jag, något riktigt i denna kliché, inte så att naturen gjort schweizarna konservativa — vilket är en rätt vanlig och orimlig förklaring — utan så att schweizarna verkligen är ovanligt medvetet nöjda med sina egna institutioner. En huvudsak till detta är, kan man litet paradoxalt påstå, att schweizarna särskilt på det politiska området varit ett föregångsfolk, att de med andra ord tidigare kunnat kallas ovanligt radikala. Schweiz har varit en av folkstyrelsens pionjärer. Jag skall inte stanna vid de viktiga, om också i undervisning och propaganda överskattade ansatserna från äldre tid, utan blott påpeka att Schweiz sedan 1848 och än mer sedan 1874, då den gällande författningen antogs, haft fullständig demokrati med allmän rösträtt och medborgerlig frihet. Vid en tid då i andra europeiska stater, exempelvis England och Sverige, rösträtten var begränsad till en minoritet av välstuerade och den genomförda demokratin en utopi för ett fåtal var folkets rätt till självstyrelse och det politiska likaberättigandet någonting självfallet och av alla erkänt i Schweiz. Och härtill kom att denna folkstyrelse på ett sätt som var okänt i andra länder utom USA utformades och befästes genom speciella konventioner och institut, framför allt val av förbundsregeringen och dess ordförande presidenten genom parlamentet och den allmänna folkomröstningen såsom kontrollmedel mot regering och parlament. Det är inte förvånande att schweizarna har en tradition av stolthet över sina gamla nydaningar och över stabiliteten i sitt verk.

Denna tradition bidrar till det schweiziska regeringssystemets framgång. Arthur Balfour sade vid ett tillfälle, enligt sin främste biograf, att hemligheten i den engelska parlamentarismen låg i att alla ville att den skulle fungera. Detsamma kan man, synes det mig, med ännu större fog säga om Schweiz. Politiker och politiskt aktiva känner sig förvalta ett dyrbart arv, som de skall föra vidare orubbat och genom det lyckosamma arbetet förmerat. Sådana fraser möter i alla länder — i Schweiz är de i märklig grad uttryck för en realitet. Kanske klarast framträder denna demokratiska traditionalism i regeringen, där alla medlemmar tycks vara mera inriktade på att det hela skall gå bra än på att hävda sin egen ställning och sina partiers särintressen. Det finns i världen intet bättre uttryck för viljan att förvalta — genom politiskt valda och under politiskt ansvar.

Liksom stabiliteten är möjlig genom det förlutnas radikalism är samförståndsviljan skärpt genom tidigt överbyggade men aldrig helt övervunna motsättningar. Kriget mellan kantonerna 1848 — i huvudsak ett krig mellan protestanter och katoliker — var ett litet och föga blodigt krig, men det tjänar liksom det ojämförligt hårdare amerikanska inbördeskriget i varje skolbok som ett bevis för endräktens och sammanhållningens nödvändighet. Schweizarna är ett folk, den tanken har genom historien och förkunseln blivit en realitet, men detta folk är språkligt och religiöst Europas mest splittrade, med tyskar, fransmän och italienare, katoliker och protestanter av skilda bekännelser. Liksom i USA har en gemensam, av politikerna, tidningarna, prästerna och lärarna ständigt förklarad och förhålligad demokratisk och humanitär ideologi varit ett bindemedel, utan vilket enheten varit bräcklig och den nation som man nu med stolthet talar om aldrig funnits till. Intet av de schweiziska språken har ett ord som alldeles motsvarar "amerikanism", men i intet annat land har uttryck av liknande beskaffenhet större prestige — Schweizerturn, Schweizermann, Schweizerfrau är det naturligt att säga, medan svenskhet, svensk man, svensk kvinna doftar 1914 och dimmorna vid Lützen. Enhetsorden blir stora, därför att det funnits och ännu finns spänning bakom dem.

Det schweiziska regeringssystemet påstås ofta vara betingat av två andra centrala drag i landets statsskick: federalism och folkomröstning. Jag har svårt att bedöma, ja, det synes mig knappast möjligt att med någon säkerhet bedöma om denna uppfattning är riktig. Vad federalismen angår är ostridigt att förbundets betydelse växt i förhållande till kantonernas, dels genom att en del befogenheter övertagits av förbundet, dels och framför allt genom att statsmaktens allmänna expansion väsentligen varit en expansion av förbundets makt. Kantonerna har emellertid fortfarande vida större befogenheter än kommuner eller andra lokala förvaltningsområden i ordinära stater, så i fråga om undervisning, rättsvärd och socialpolitik. Det är möjligt att uppdelningen i förbund och kanton varit en orsak till samregerandet i förbundsrådet, att samregeringen av några fattats som eller i varje fall i praktiken varit ett medel att undvika slitningar mellan centralstyrelsen i Bern och de partipolitiskt skiftande, om också i regel av flera partier bildade kantonstyrelserna. Vad folkomröstningen i dess skilda former beträffar antas den ofta ha varit en bidragande orsak till samver-

bakgrund

Kan i regeringen: här finns ett kontrollmedel som i någon mån fyller samma funktion som den parlamentariska oppositionen i andra länder, och känslan av att väljarna i många viktiga frågor är den avgörande sista instansen mildrar de partipolitiska konflikterna. Det är osäkert om denna synpunkt är en efterhandskonstruktion eller om den reellt påverkat utvecklingen.

Däremot torde det stå utom tvivel att det schweiziska partiväsendets struktur varit en viktig faktor i sammanhanget. De två "gamla" partierna, radikaler och konservativa, är liksom demokrater och republikaner i USA uppbyggda kring motsättningar som i huvudsak förlorat sin aktualitet: radikalerna är enhetsverkets, förbundsstatens skapare och företrädare i äldre tid en protestantiskt färgad antiklerikalism och antikatholicism, medan det katolsk-konservativa partiet verkat för den katolska minoriteten och därmed också för den kantonala självstyrelsen. Med bevarande av de traditionella bindingarna tar numera dessa partier ståndpunkt från fall till fall; både det federala problemet och religionsfrågan har, om också ständigt framskytande i debatten, förlorat sin principiella och hårt partiskiljande innebörd. Bondepartiet, som också säger sig företräda hantverket och de små företagen, har ett drag av modernt intresseparti; det måste verka för sina syften — såsom högre tullar och jordbrukspriser — genom att influera på och kompromissa med de större partierna. Socialdemokratin, som här liksom i andra länder vädjar främst till industriarbetarna, är genom sin klassmässigt sociala förankring av samma typ som bondepartiet.

Det avgörande draget i denna partikonstellation, där två partier företräder den traditionella klyvningen mellan centralister och protestanter, respektive kantonalister och katoliker, medan två partier är övervägande socialt-ekonomiskt inriktade, är att intet parti inom överskådlig framtid kan tänkas få en majoritet eller ens avsevärt förstärka sin ställning. Sålunda röstar majoriteten av katolikerna — som utgör drygt 40 procent av befolkningen — ständigt med det konservativa partiet; bondepartiet och socialdemokraterna tycks vara oförmögna att vinna mer än en tredjedel av de katolska rösterna. Sedan årtionden ger valen praktiskt taget samma utslag, endast några få mandat vinnas och förloras, politiken har blivit ett stillsamt ställningskrig, där ingen hoppas på någon större framgång eller räknar med ett svårare nederlag. Detta förhållande måste göra det naturligt att man mera söker vinster genom förhandlingar och uppgörelser än genom skärpt aktivitet vid valen, och regeringen blir centrum för en sådan politisk verksamhet.

Herbert Tingsten fortsätter här sin artikelserie om Schweiz med en översikt av de karaktäristiska dragen i landets statsskick och partiväsen. — På bilden: förbundshuset i Bern.

Den fulländning av samregerandet som nåtts genom att socialdemokratin inträtt som likaberrättigat parti i förbundsrådet är likväl främst betingad av att partimotsättningarna alltigenom försvagats. De båda nya "sociala" partierna hade stora förhoppningar då de genom proportionalismens införande 1918 kunde bryta de traditionella partiernas välde, men det blev snart tydligt att deras möjligheter var begränsade av de gamla bindingarnas seghet. Detta ledde till en anpassning, en moderation som är slående särskilt inom socialdemokratin. Medan partiet på

1920-talet snarast var marxistiskt och arbetade med halvt revolutionära paroller — såsom vänstersocialisterna i Sverige, de oavhängiga i Tyskland och austromarxisterna — har det under senare tid blivit rent demokratiskt och socialreformistiskt. Moderationen är minst lika markerad som inom systerpartierna i exempelvis Sverige, Tyskland och Holland. I partiprogrammet talas inte ens om socialisering då samhällets väl så kräver — som det i skilda formuleringar brukar heta i modern socialdemokrati — utan blott om ökat samhällsligt ingripande i mån av behov,

och en socialdemokratisk ledare förklarar för mig att det nödvändiga förstatligandet för länge sedan ägt rum i borgerlig regi.

Denna mildring av partistriderna är emellertid i stort sett lika tydlig i en rad andra framgångsrika demokratier som i Schweiz, och det är därför samregeringstanken efter schweiziskt mönster i skilda länder rekommenderats och på några håll lyckosamt praktiserats. Det schweiziska exemplet — ända sedan 1892 — har visat att även ganska hårda meningsbrytningar kan förenas med samarbete i regeringen och att den na samverkan försvagar partistriderna och driver partiledningarna till ömsesidig hänsyn, medan i den ordinära parlamentarismen konflikter förstoras och till och med uppträder för att tjäna som medel i kampen om makten.

HERBERT TINGSTEN